

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΘΕΑΤΡΟ/ΔΡΑΜΑ

Μάρθα Κατσαρίδου^{1*}

Koldo Vío^{2**}

Ο όρος Εφαρμοσμένο Θέατρο/Δράμα εισάγεται το 1990 ενώ ουσιαστικά επικρατεί την επόμενη δεκαετία. Σύμφωνα με την Helen Nicholson ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάθε είδους θεατρική δραστηριότητα που επιτελείται εκτός των παραδοσιακών θεατρικών οικοδομημάτων και που στοχεύει στην ωφέλεια των ατόμων, των κοινοτήτων και των κοινωνιών (Nicholson 2014, 3). Αποτελεί ένα πεδίο σε εξέλιξη και εύλογα έναν όρο ομπρέλα, καθώς ανάλογα με το πλαίσιο και τη στόχευση εφαρμόζονται ποικίλες και διαφορετικές πρακτικές (Ackroyd 2000).

Ο Balme διατυπώνοντας το εύλογο ερώτημα που προκύπτει από την επιλογή του όρου Εφαρμοσμένο Θέατρο: «Εφαρμοσμένο σε τι;» απαντάει «σε εκείνους που συμμετέχουν στη θεατρική διαδικασία» (Balme 2012, 220). Στο Εφαρμοσμένο Θέατρο η έμφαση δεν δίνεται πλέον στο κοινό, που παρακολουθεί ή που ούτως ή άλλως εμπλέκεται στη θεατρική διαδικασία, αλλά στον/στη συμμετέχοντα/ουσα που ενεργεί δραστικά και ολοκληρώνει τη θεατρική πράξη. Στο Εφαρμοσμένο Θέατρο η αισθητική είναι σημαντική όπως στο «θέατρο τέχνης». Ακόμη, παράσταση Εφαρμοσμένου θεάτρου μπορεί να παρουσιαστεί σε κοινό που δεν συμμετέχει στη θεατρική διαδικασία, αλλά επειδή υπάρχει κάποια σύνδεση με αυτό, απευθύνεται στους συγκεκριμένους θεατές και προσεγγίζει τους στόχους της.

Κάποιοι ειδικοί του χώρου διαχωρίζουν το Εφαρμοσμένο Θέατρο από το Εφαρμοσμένο Δράμα, υποστηρίζοντας ότι το πρώτο έχει ως βασικό χαρακτηριστικό τη θεατρική παράσταση και την ύπαρξη κοινού, ενώ το δεύτερο δίνει έμφαση στην ίδια τη διαδικασία, χωρίς να απαιτεί από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες θεατρικές δεξιότητες και χωρίς απαραίτητα να οδηγεί σε θεατρική παράσταση (Prendergast & Saxton 2013, xi-xii).

Συγκεκριμένα η Monica Prendergast και η Juliana Saxton διαχωρίζουν από το Εφαρμοσμένο Θέατρο πρακτικές όπως η δραματοθεραπεία, οι θεατρικές πρακτικές σε εταιρίες, θεωρώντας ότι αυτές αφορούν περισσότερο στο πεδίο του Εφαρμοσμένου Δράματος, το οποίο βασίζεται στη διαδικασία, στη χρήση, δηλαδή θεατρικών πρακτικών εντός μιας ομάδας και όχι στη δημιουργία μιας θεατρικής παράστασης που απευθύνεται σε ένα κοινό.

Για τις δύο συγγραφείς, το Εφαρμοσμένο Θέατρο, ενώ αρχικά ακολουθεί παρόμοιες πρακτικές με αυτές του Εφαρμοσμένου Δράματος, καταλήγει τελικά σε δομημένη ή ημι-δομημένη παράσταση, όπου εμπλέκεται ένα κοινό. Η δημιουργία παράστασης, δηλαδή, αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Εφαρμοσμένου Θεάτρου (Prendergast & Saxton 2009, vi).

---

^{1*} Επίκουρη καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

^{2**} Θεατροπαιδαγωγός, Σκηνοθέτης

Το Εφαρμοσμένο Θέατρο στοχεύει εμφανώς είτε να επιβεβαιώσει είτε να θέσει υπό αμφισβήτηση κοινωνικό-πολιτικούς κανόνες, προκειμένου να ασκήσει κριτική, να αναδείξει τον τρόπο που λειτουργεί ο κόσμος και να οδηγήσει σε κοινωνική δράση και αλλαγή.

Οι Prendergast και Saxton αναφέρονται στις ακόλουθες μορφές Εφαρμοσμένου Θεάτρου:

Το Θέατρο της Κοινότητας, το Θέατρο της Ανάμνησης, το Θέατρο στο Μουσείο, το Θέατρο του Καταπιεσμένου, το Λαϊκό Θέατρο, το Θέατρο στην Εκπαίδευση, το Θέατρο στην Εκπαίδευση της Υγείας, το Θέατρο για την Ανάπτυξη, το Θέατρο της Τεκμηρίωσης (Θέατρο Ντοκουμέντο), το Θέατρο στις Φυλακές.

Για παράδειγμα το Θέατρο της Ανάμνησης, το Θέατρο της Κοινότητας και το Θέατρο στο Μουσείο θέτουν συνήθως ως στόχο τους να επαναβεβαιώσουν και να τιμήσουν τη μνήμη και την ιστορία. Από την άλλη πλευρά, το Θέατρο του Καταπιεσμένου, το Λαϊκό Θέατρο, το Θέατρο στην Εκπαίδευση, το Θέατρο στην Εκπαίδευση της Υγείας και το Θέατρο για την Ανάπτυξη εστιάζουν περισσότερο στην επανεξέταση του status quo, ώστε να προωθήσουν τη θετική κοινωνική αλλαγή. Το Θέατρο στις Φυλακές ποικίλει ανάλογα τους διαφορετικούς στόχους και το περιεχόμενο. Η επιβεβαίωση ή η υπονόμηση των προθέσεων αποτελούν τους δύο τρόπους για να επανεξετάσουμε τον κόσμο, να ανακαλύψουμε πώς λειτουργεί, να συνειδητοποιήσουμε κριτικά τη θέση μας σε αυτόν και να αναζητήσουμε την κοινωνική αλλαγή (Prendergast & Saxton 2009, 8).

Αξίζει, βέβαια, να σημειωθεί ότι κάποιοι ειδικοί του πεδίου, παρά τις όποιες διαφορές υπάρχουν, δυσκολεύονται να διαχωρίσουν τους όρους Εφαρμοσμένο Θέατρο και Εφαρμοσμένο Δράμα και τους χρησιμοποιούν εναλλακτικά με μια προτίμηση στη χρήση του πρώτου όρου. Θεωρούν ότι δεν υπάρχει μια καθαρή διαφοροποίηση ανάμεσα στη δουλειά που εστιάζει περισσότερο στη διαδικασία ή στη θεατρική παράσταση (process-based work ή performance-based work), αλλά αναγνωρίζουν μια ιδιαίτερα δημιουργική σύνδεση ανάμεσα στη διαδικασία και το αποτέλεσμα (Nicholson 2014, 5). Υπέρμαχος της «ενοποιημένης προσέγγισης», όπως την αποκαλεί, είναι ο Jonathan Neelands, ο οποίος, σε εκπαιδευτικά κυρίως περιβάλλοντα, προτείνει τη σύζευξη μεταξύ διαδικασίας και θεατρικού προϊόντος (drama και theatre) περιεχομένου και μορφής/φόρμας, εμπειρίας και δομής. Για τον Neelands το περιεχόμενο δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη θεατρική φόρμα. Σύμφωνα με τον ίδιο, στόχος της ενοποιημένης προσέγγισης είναι η νοηματοδότηση της ανθρώπινης εμπειρίας και η ανάπτυξη κριτικής σκέψης μέσα από τη χρήση της θεατρικής φόρμας (Neelands 2000).

Σε αυτό το πλαίσιο, συνδέοντας δημιουργικά τη διαδικασία με το αισθητικό αποτέλεσμα ως δύο σημεία του ίδιου συνεχούς, οι Motos, Navarro, Ferrandis και Stronks (2013) προχωρούν στην παρακάτω κατηγοριοποίηση των μορφών Εφαρμοσμένου Θεάτρου/Δράματος, μια «ανοιχτή» και ευέλικτη κατηγοριοποίηση, που επιτρέπει την ένταξη κάθε μορφής του:

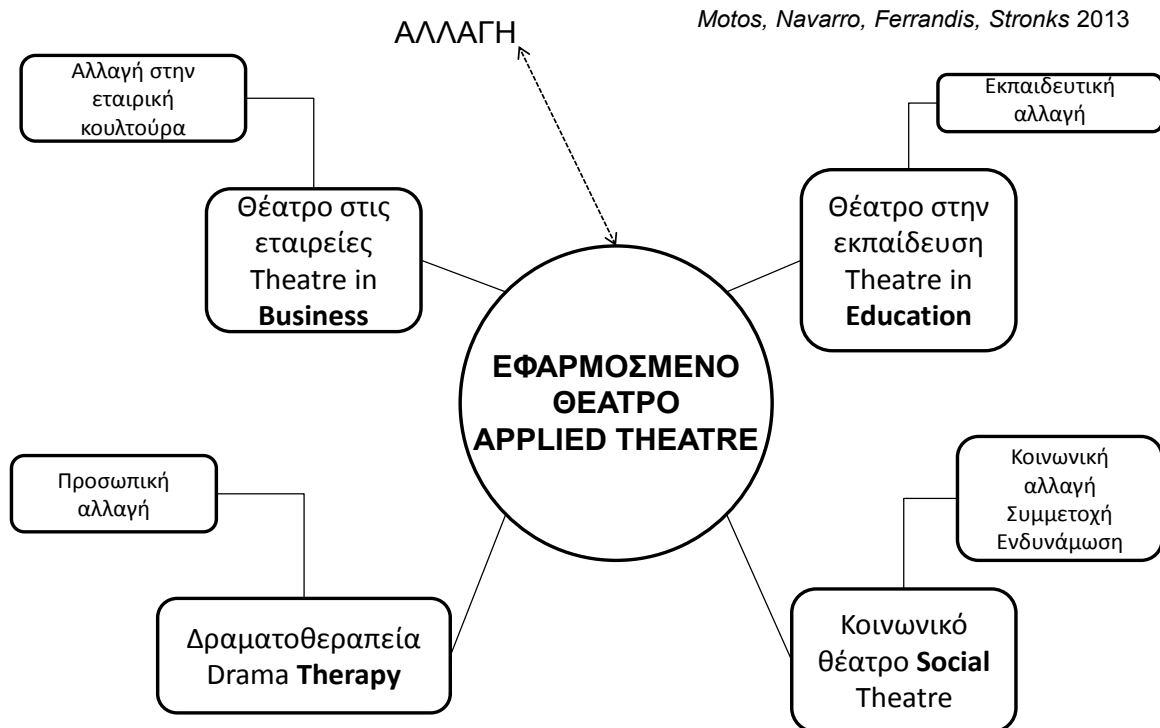
1. Θέατρο στην εκπαίδευση: μορφές Εφαρμοσμένου Θεάτρου στην τυπική και τη μη τυπική εκπαίδευση. Το θέατρο στην εκπαίδευση αποτελεί μία αισθητική εμπειρία που κινητοποιεί τους/τις εμπλεκόμενους/ες στην εκπαιδευτική διαδικασία να αναπτύξουν νέες διδακτικές προσεγγίσεις βασισμένες στο θέατρο (Motos, Navarro, Ferrandis & Stronks 2013, 145). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η προσέγγιση του «θεάτρου στην εκπαίδευση» δύναται να γίνει με τρεις μορφές: 1) Ως μορφή τέχνης με το ανέβασμα θεατρικών παραστάσεων 2) ως διδακτικό μέσο για τη διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος, 3) ως εργαλείο έρευνας και κοινωνικής παρέμβασης για τη λήψη αποφάσεων, την επίλυση προβλημάτων και την ανάπτυξη της προσωπικής έκφρασης του/της μαθητή/τριας (Κατσαρίδου 2014, 177).

2. Κοινωνικό θέατρο: μορφές Εφαρμοσμένου Θεάτρου στη μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση. Το Κοινωνικό Θέατρο στοχεύει στην κοινωνική δράση/παρέμβαση, τη συμμετοχή, την ενδυνάμωση και τελικά τον κοινωνικό μετασχηματισμό. «Η τέχνη δεν είναι μόνο αναπόληση, αλλά και δράση, και όπως κάθε δράση δύναται να αλλάξει τον κόσμο, έστω και λίγο» (Tony Kushner στο Nicholson 2014, 10). Σύμφωνα με τους Thompson & Schechner (2004, 12), το Κοινωνικό Θέατρο μπορεί να λαμβάνει χώρα σε ποικίλα μέρη με διαφορετικούς/ές συμμετέχοντες/ουσες. Παραδείγματα χώρων αποτελούν οι φυλακές, οι χώροι υποδοχής προσφύγων, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα ορφανοτροφεία, οι οίκοι ευγηρίας. Αντίστοιχα, οι συμμετέχοντες/ουσες σε δράσεις Κοινωνικού Θεάτρου μπορεί να είναι ντόπιοι κάτοικοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες, φυλακισμένοι/ες και ευρύτερα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες, μη προνομιούχες και περιθωριοποιημένες ομάδες. Επίσης, μπορεί να είναι μεμονωμένα άτομα που έχουν χάσει την αίσθηση του «ανήκειν» σε μια ομάδα, είναι εσωτερικά και εξωτερικά παραγκωνισμένα.

3. Δραματοθεραπεία (ή θεραπευτικό θέατρο) είναι «η εφαρμογή της θεατρικής τέχνης σε κλινικό, θεραπευτικό και κοινοτικό πλαίσιο, και αφορά άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα ή διαταραχές» (Jennings 2005, 17). Είναι η περιοχή της προσωπικής αλλαγής ή/και της αλλαγής των μελών μιας ομάδας, η οποία νοείται ως θεραπεία, όπου το θέατρο και οι δραματικές τεχνικές χρησιμοποιούνται ως κοινωνικο-συναισθηματικό εργαλείο μάθησης (Motos, Navarro, Ferrandis & Stronks 2013, 131).

4. Θέατρο στις εταιρείες: Υπάρχουν διάφοροι τρόποι χρήσης του θεάτρου μέσα στις επιχειρήσεις: στην επιμόρφωση, σε εταιρικές εκδηλώσεις και στη συμβουλευτική των εργαζομένων. Μέσα από τις παραπάνω προτάσεις οι εργαζόμενοι/ες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν θεατρικές παραστάσεις ως απλό κοινό ή ακόμη να πάρουν μέρος σε συμμετοχικές παραστάσεις. Επιπλέον, θεατρικές τεχνικές δύναται να αξιοποιηθούν με σκοπό την ανάπτυξη ορισμένων δεξιοτήτων των εργαζομένων ή/και να διευκολύνουν την εφαρμογή των αποκτημένων γνώσεων στην πράξη (Motos, Navarro, Ferrandis & Stronks 2013, 219).

Ουσιαστικά, οι Motos, Navarro, Ferrandis και Stronks (2013) «σχεδιάζουν» τον ακόλουθο χάρτη.

Βιβλιογραφία

Ackroyd, Judith, «Applied Theatre: Problems and Possibilities», *Applied Theatre Researcher/IDEA Journal* 1, 2000. (διαθέσιμα στο http://www.griffith.edu.au/data/assets/pdf_file/0004/81796/Ackroyd.pdf)

Balme, Christopher, (2013) *Εισαγωγή στις Θεατρικές Σπουδές*, Αθήνα, Πλέθρον.

Jennings, Sue (2005). *Εισαγωγή στη δραματοθεραπεία. Θεραπευτικό θέατρο ο μίτος της Αριάδνης*. Μτφρ. Φ. Μεγαλούδη, Αθήνα: Σαββάλας.

Κατσαρίδου, Μάρθα, (2014) *Η Θεατροπαιδαγωγική μέθοδος, Μια πρόταση για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας σε διαπολιτισμική τάξη*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλης Αντ.

Motos, Tomas, Navarro, Antoni, Ferrandis, Domingo, και Stronks, Dianne, (2013) *Otros escenarios para el teatro: teatro para el cambio, personal, social en la educación, en la empres.*, Ciudad Real: Ñaque Editora.

Neelands, Jonathan, και Goode, Tony (2000) *Structuring Drama Work*, Cambridge: Cambridge University Press.

Nicholson, Helen, (2014) *Applied drama, The gift of theatre*, Hampshire & N. York: Palgrave Macmillan.

Prendergast, Monica, και Saxton, Juliana (επιμ.), (2009) *Applied Theatre* Bristol & Chicago: Intellect.

Prendergast, Monica, και Saxton, Juliana (επιμ.), (2013) *Applied Drama* Bristol & Chicago: Intellect.

Thompson, James, και Schechner, Richard, «Why “Social Theatre”?», *TDR*, Τόμος 48, Τεύχος 3, 2004.